

Un manuscrito paremiolóxico de Murguía

Ana Vidal Castiñeira
Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades

Presentamos un manuscrito de Manuel Murguía titulado *Refranes* que, en forma de fichas, apareceu dentro do material paremiolóxico de Francisco Vázquez Saco ¹, pero sen integrar en ningún dos sistemas de ordenación que el practicou. Consta de seis follas de 16, 5 x 11 cm., tres escritas en sentido horizontal e tres en vertical. O número de refráns de cada unha oscila entre catorce e dezasete por páxina, sendo maior nas horizontais. Ademais, dúas das follas só teñen escrito o anverso e unha das páxinas escrita en sentido vertical só contén oito refráns.

A devandita división correspóndese coa clasificación en dous apartados. A primeira aparece baixo o título "Refranes de asuntos gallegos de la coleccion del comendador Fernan Nuñez", mentres que a segunda está encabezada por "Refranes (Sobreira)". Dentro de cada un destes bloques, os refráns teñen unha ordenación alfabética xeral, aínda que non se segue en tódolos casos.

Cada unha destas seccións ten unha numeración propia, xa que tódalas follas, excepto a primeira do apartado inicial e a última do segundo, teñen un número na parte superior esquerda. Asimesmo, na marxe esquerda aparecen unhas cruces e marcas vermellas, que supoñemos son posteriores ó texto, probablemente da autoría de Francisco Vázquez Saco xa que existen outros textos del que conteñen marcas similares.

Canto ós refráns recollidos da colección do comendador Hernán Núñez, comparámoslos cos recollidos desa mesma colección por outros autores e incluso polo propio Murguía noutras obras: MURGUÍA, M.(1865): *Historia de Galicia* I, 572-577 (só aparece na primeira edición, de 1865); BOUZA BREY, F. (1955): "El refranero gallego del comendador Hernán Núñez, primera colección paremiológica de Galicia (siglo XVI)" en *Revista de Dialectología y Tradiciones Populares* XI,1955,450-472 (reeditado en BOUZA BREY, F. (1982): *Etnografía y Folklore de Galicia* 2. Xerais, Vigo.); e LÓPEZ NAVIA, S. (1992): *O repertorio galego dos "refranes o*

¹ VAZQUEZ SACO, F.: "Refraneiro galego e outros materiais de tradición oral", *Cadernos de Fraseoloxía galega* 5, 2003.

proverbios" en romance do comendador Hernán Núñez (1555), Consello da Cultura Galega, Santiago de Compostela.

A maioría dos refráns que aparecen no manuscrito están recollidos nalgunha das outras obras, pero non todos. Hai 11 refráns en castelán que non aparecen en ningunha destas fontes. Canto á forma e á ortografía dos refráns, varían dunhas obras a outras. Así e todo, observamos que é a edición de López Navia, na que se transcribe o texto orixinal, a que garda unha maior semellanza co manuscrito, polo que supoñemos que Murguía extraeu os refráns da colección orixinal. Nesta edición de López Navia aparecen case tódolos refráns citados en galego no manuscrito e ademais, a forma e a ortografía dun e doutro texto é similar, aínda que non idéntica. Canto á colección de Bouza Brey, os refráns teñen unha forma e ortografía similar ós recollidos por Murguía na *Historia de Galicia*, libro que cita e que supoñemos, polo tanto, que toma como referencia. Así, nesta edición incluímos, ademais dos refráns manuscritos de Murguía e as aclaracións que el mesmo fai, a forma en que aparecen nas obras citadas, marcado este texto da seguinte forma: **HG** (*Historia de Galicia*), **BB** (Bouza Brey) e **LN** (López Navia). Se non aparece ningún texto con algunha destas marcas quere dicir que ese fraseoloxismo só aparece no manuscrito que agora publicamos.

Canto ós refrans que aparecen baixo o título "Sobreira" e que segundo o propio Murguía foron recollidos do material de Fr. Juan. Sobreira, o manuscrito non indica de onde os sacou e só dous dos 72 refráns coinciden cos que aparecen en SOBREIRA, J.: *Papeletas de un diccionario gallego*, ed. J. L. Pensado, Instituto de Estudios Orensanos "Padre Feijoo", 1979: *Maraballadas do horto e todas las mulleres atadas nun biorto* e *Na esfarma vay á vendima*. Nestes casos, ademais do texto manuscrito, citámo-los fraseoloxismos tal como aparecen publicados na devandita obra, coa marca **SOB**.

No tocante á edición do texto, transcribimos exactamente o texto orixinal incluíndo o subliñado e as riscaduras, só desenvolvémo-las abreviaturas seguintes: *Santiago* por *Sant^o*, *que* por *q.*, *San* por *S.*, *traduce* por *trad.*, *Señora* por *Sra.* e *pra* por *p^a*, neste último caso eliximos *pra* e non *para* ou *pa* por ser esta a forma que aparece maioritariamente no manuscrito, xa que o autor non sempre utiliza a abreviatura. Polo demais, reproducimos exactamente os refráns que aparecen no manuscrito e, en letra máis pequena, as aclaracións que o propio autor fai sobre os refráns ou algunha das palabras que neles aparecen.

[1 r.] Refranes de asuntos gallegos de la coleccion del comendador Fernan Nuñez

A jueces galicianos, con los pies en las manos.

Camino de Santiago tanto anda el cojo como el sano.

El mozo del gallego, que andaba todo el año descalzo y por un día quería matar el zapatero.

~~En casa do cego ó torto e rey.~~

17.

Refranes de asuntos gallegos.

de la adición del vocablo poronomástico

A jueces gallegos, en los pies en las manos.
Caminos de tanto tanto anda el cojo como el sano.

El amor del gallego, q. acorda todo el año de abril y por un día quisiera matar el equitico.

~~En casa lo coge el todo a un~~
Galicia en la fuente y profunda la fuente.

En memoria y volver manos.

La cordina gallegiana y el puerco de Irlanda
Muerto en tu pajón el gallego y traerate de tu heredo

W' puros, sin negos, en unos gallegos

Por el gallego mata por agoro.

Quin cinco a' llago cinco a' Abadon y cinco al mudo de
Palantera.

Quin un a' stando y un a' A. Salendo, cinco al cinco galgo
al estar. un labador de cinco q. cinco unhas subigian!

Unos gallegos y unos otros entubulados.

Unos en el rigo a' los uncojos, traen los uncos en los cogidos

Ana Vidal Castiñeira

HG: En terra de cegos ó torto é rey.

Galicia es la huerta y Ponferrada la puerta.

Ir romera y volver ramera.

La sardina galiziana y el pescado de Irlanda.

Mete en tu pajar el gallego y hacersetete ha ~~tu~~ heredero.

Ni perro, ni negro, ni mozo gallego.

Paz de gallego tenla por aguero.

Quien hizo á Lugo hizo á Andorra y hizo el castro Dalventosa.

Quien va á Santiago y no á San Salvador, sirve al criado y deja al señor.
(San Salvador de Oviedo que tiene muchas reliquias).

Somos gallegos y no nos entendemos.

BB: Somos galegos e non nos entendemos.

Van los clerigos á los concejos, traen los cucos en los capellos.

HG: Van os cregos ó concello? traen ó cuco no capelo.

BB: Van os cregos aos concellos, traen os cucos nos capelos.

[2 r.] Cuita faz, velha choutar.

(traduce trotar).

HG: Cuita faz, velha choutar.

BB: Cuita faz vella choutar.

LN: Cuyta faz vella choutar.

Dar ó pe que tempo he (é).

HG: Dar ó pé, que tempo é.

BB: Dar ao pé que tempo é.

LN: Dar ó pe, que tempo hé.

De monte mao fuste na mao.

(traduce del mal monte un palo en la mano).

HG: Do monte mao, fuste na mao.

BB: De monte mao, fuste na mao.

LN: De monte mao, fuste na mao.

De tal niño tal paxariño.

HG: De tal niño, tal paxariño.

BB: De tal niño tal pajariño.

LN: De tal niño, tal paxariño.

De bestia mular, é de home de paso falar.

(no se entiende).

HG: Da besta á mular, e de home ó de pouco falar.

BB: De besta mular e de home de pouco falar.

LN: De bestia mular, e de home de paso falar.

De ruin maderá nunca boa estela.

(el gallego llama á la astilla estela, dice y se equivoca).

HG: De ruin madeira, nunca boa astela.

BB: De ruin madeira nunca boa estela.

LN: De ruín maderá, nunca boa estela.

Deus nos dia con que ríamos e non sejan fillos charros.

(bobos, traduce)

HG: Deus nos dé con que ríamos, e non seyan fillos charros.

BB: Deus nos dia en que ríamos e non sexan fillos charros.

LN: Deus nos dia con que ríamos, e non sejan fillos charros.

Día de san Nicolao esta la neve de pao en pao, ou si non esta no chao.

HG: Día de S. Nicolao, está á neve de pao en pao, e si non no chao.

BB: Día de San Nicolao está a neve de pao en pao ou sinón está no chao.

LN: Día de sant Nicolao, está la neve de pao en pao, ou si non está no chao.

Do demo á todos dixo o que araba con os lobos.

HG: Dou ó demo todos, dixo ó que araba c'os lobos.

LN: Do demo a todos, dixo o que araua con os lobos.

Donde allos ha viño averá.

HG: Donde allos ha, viño haberá.

BB: Donde allos há, viño haberá.

LN: Donde allos ha, viño auerá.

Dos lobos á un can, ben ó comeran.

HG: Dous lobos a un can, ben ó comerán.

LN: Dos lobos a vn can, ben o comerán.

De boun boa prenda e de o mao no fies nada.

HG: De bóo boa prenda, e de mao non fies nada.

BB: Do bó, boa prenda, e do mao non fies nada.

LN: De boun boa prenda, e de o mao no fies nada.

Ele alí, e o cu a á aporta.

BB: Ele alí e o cú á porta.

LN: Ele alí, e o cu a a porta.

Entre marzo e abril sale o cuco do cubil, con a neve non quere vir.

HG: Entre marzo e abril, sal ó cuco do cubil, que cò á neve non quer vir.

BB: Entre marzo e abril sae o cuco do cubil, co a neve non quere vir.

LN: Entre Março e Abril, sale o cuco de cubil, con a neve no quere vir.

Aqui no hay touca do lobo saya.

BB: Eiquí non hai touza donde lobo saia.

LN: Eyquí no ay touca, donde lobo saya.

Gardete Deus de can librel, e de casa torre á de muller rabidona.

HG: Gardete Deus de can lebrel, de casa de torre e de muller sabedora.

BB: Gárdete Deus de can librel e de casa torre e de muller rabidona.

LN: Garde te deus de can librel, e de casatorre, e de muller rabidona.

Gata rubia taes as faze, taes as cuyda.

HG: Gata roxa, tal as fai e tal as coida.

BB: Gata rubia cual as face tal as cuida.

LN: Gata ruuía, que las faze taes as cuida.

[2 v.] Home reñidor, caballo corredor, odre de bon viño, nunca dura muito.

HG: Home reñidor, cabalo corredor, odre de bon viño, nunca dura muyto.

BB: Home reñidor, cabalo corredor, odre de bon viño nunca dura muito.

LN: Home reñidor, caualo corredor, odre de bon viño, nunca dura muyto.

Ieada sobre lodo, neve fasta o jollo. (rodillas).

HG: Xiada sobre lo do, neve fasta ó xollo.

BB: Geada sobre lodo, neve hasta o jollo.

LN: Ieada sobre lodo, neue fasta o jollo.

Iornada de mar non he de tayxar. (tasar).

HG: Xornada de mar non he de taixar.

LN: Iornada de mar, non hé de tayxar.

La muller e a truita por la boca se prenden.

HG: A muller y á troita, prendense po-la boca.

BB: A muller e a truita pola boca se prende.

LN: La muller e a truyta, por la boca se prende.

Lanza larga por á neve, no ay diabro que á leve.

HG: Lanza larga po-la neve, non hay diaño que cha leve.

BB: Lanza larga pola neve non hai diabro que a leve.

LN: Lança larga por a neue, no ay diabro que a leue.

Mas ha na maria ove fazerla he furarla.
(la traduce Mas hay en la almadama que hacerla y horadarla).

BB: Mais hai na marra que facela e furala.

LN: Mas ha namarra, que fazer la e furala.

Manda e faxe escusarás page/paxe.

HG: Manda e faxe, escusarás paxe.

LN: Manda e faxe, escusarás paje.

Mal va á chorte (cortijo) do buey vello non tosse.

HG: Mal vay á corte, donde ó boy bello non tose.

BB: Mal vai a corte do boi vello non tose.

LN: Mal va á chorte, do buey vello non tosse.

Mal vai a o pasariño que anda en mao do minio.

(niño).

HG: Mal anda ó paxariño, qu'anda nas mans do meniño.

BB: Mal vai ao pajariño que anda en mao do meniño.

LN: Mal vay a o passariño, que anda en mao do miniño.

Meu parente e Pedro bo, quanto me da tanto lle eu so.

HG: Meu parente é Pedro bóo, tanto me dá, tanto ll'eu só.

BB: Mey parente é Pero Bó, tanto me ha canto lle eu só.

LN: Meu parente hé Pero bo, quanto me ha, tanto lle eu so.

Mentre moza ben passar despues que vella choutar.

(trotar).

HG: Mentres moza boo pasar, pero de vella choutar.

BB: Mentre moza ben pasar, despois que vella choutar.

LN: Mentre moça bem passar: después que vella choutar.

Moza rinchadeira o puta ó parleira.

HG: Moza rinchadeira ou p... ou parleira.

BB: Moza rinchadeira ou puta ou parleira.

LN: Moça rinchadeyra, o puta o parleyra.

Moza mañanenga, primero ergue o cu que á cabeza.

HG: Moza mañanenga, primeiro ergue ó c... qu'á cabeza.

BB: Moza mañanenga primeiro ergue o cú que a cabeza.

LN: Moça mañanenga, primero ergue o cu que a cabeça.

Muyto pode ó mucho, sobre ó seu soto.
(traduce Mucho puede el mochuelo en su soto).

HG: Moito pode ó moucho no seu soto.

BB: Moito pode o moucho sobre o seu soto.

LN: Muyto pode o mocho, sobre o seu soto.

Nalleo soto, un pao ou outro.

HG: N'alleo soto, un pao ou outro.

BB: N-alleo soto un pao ou outro.

LN: Nalleo soto, un pao ou otro.

Nas uñas ou nos pes semellaras á quen es:*

HG: Nas uñas ou nos pes, semellarás á quen és.

Nen sabugueiro bon bencello (atonero traduce) nen de cuñado bon consello.

HG: Nen de sabugueiro bon vencello, nen de cuñado bon consello.

BB: Nen de sabugueiro bon vencello nin de cuñado bon consello.

LN: Nem de sebugueyro bon vençello, nem de cuñado bon consello.

[3 r.] Neto á neto bebe Maria ó feltro.

(hieltro traduce).

BB: Neto a neto bebe maria o feltro.

LN: Neto e neto, beue María o feltro.

Non ha tal feitizo como ó bo servicio.

HG: Non hay tal feitiço, como ó bon servizo.

BB: Non hai tal feitizo como o bó servizo.

LN: Non ha tal feitizo, como o bo seruício.

Nos ollos da miña sogra vejo eu cando ó demo á toma.

LN: Nos ollos da miña sogra, vejo eu quando o demo a toma.

Non da quen ten senon quen quer ben.

BB: Non dá quen ten senon quen quer ben.

LN: Non da quen ten, senon quen quer ben.

No ay tal vicio como pan de trigo, e leite mocizo.

(denatado traduce)

HG: Non hay tal vicio, como ó pan de trigo e leito moçiso.

BB: Non hai tal vizo como pan trigo e leite mocizo.

LN: No ay tal víço, como pam trigo e leyte mocíço.

No marzo abrigo, nocés e pan trigo.

HG: No marzo, abrigo, nocés e pantrigo.

BB: No marzo o abrigo, nocés e pan trigo.

LN: No Março o abrigo, nozes e pan trigo.

Non erra quen a os seus somella.

HG: Non erra, quen os seus semella.

LN: Non erra quen a os seus semella.

No niño do can no cates lo pan nen no fociño da cadela cates las manteiga.

HG: No bico do can non cate lo pan, nin no fociño da cadela cate la manteiga.

BB: No niño do can no cates o pan, nin no fuciño da cadela cates a manteiga.

LN: No niño do can, no cates lo pan, nen no fuciño da cadela cates la manteyga.

No chao de coce, que non puder andare honte.

HG: No chao da coce, quen non puder andare honte.

BB: No chao de coçe, quen non puider andar choute.

LN: No chao de coçe, que non puder andar choute.

O demo á os suyos quiere.

HG: O demo, os seus quer.

BB: O demo aos seus quer.

LN: O demo a os suyos quiere.

O leite sin pan, fasta á porta vay.

(El gallego entiende por puerta la ultima tripa por do sale la hez de la comida; así comenta).

HG: O leite sin pan fasta á porta vay.

BB: O leite sin pan hasta a porta vai.

LN: O leyte sin pan, fasta a porta vay.

O mao vaya e veña, e boo nunca se perda.

HG: O mao vaya e veña y ó bóo nunca se perda.

BB: O mao vaa e veña e o boo nunca se perda.

LN: O mao vaa e veña e o boo nunca se perda.

O pan trigo e centeo mais val na barriga que no seo.

HG: O pantrigo e centeo, mais val na barriga que no seo.

BB: O pan trigo e o centeo, mais val na barriga que no seo.

LN: O pan trigo, o centeo, más val na barriga, que no seo.

Oficio de albardeiro mete palla e saca diñeiro.

HG: Oficio d'albardeiro, mete palla e saca diñeiro.

BB: Oficio de albardeiro mete palla e saca diñeiro.

LN: Oficio de aluardeyro, mete palla, e saca dineyro.

O home cordo non lle queima ó porro.
(traduce puerro).

BB: Ao home cordo non lle queima o porro.

LN: O home cordo, non le quema o porro.

O leite e o viño fay a ó vello meniño.

HG: O leite e mai lo viño fan o vello meniño.

BB: O leite co viño fai do vello meniño.

LN: O leyte e o viño, fay o vello meniño (sic).

O rocin no mayo volvese cabalo.

HG: O rocin, no mayo, vólvese cabalo.

BB: O rocin no maio vólvese cabalo.

LN: O rocin no Mayo, bolue se cabalo.

Os vilaos Caldelaos, des que non ten que comer lamben as maos.

HG: Os villaos caldelaos, des que non tèn que comer, lamben as maos.

BB: Os vilaos caldelaos desque non ten que comer lamben as maos.

LN: Os vilaos caldelaos, desque non ten que comer, lamben as maos.

[3 v.] Os pardos e os rebellos poucos son bos.

BB: Os Pardos e os Rebellos poucos son boos.

LN: Os pardos e os rebelloos, poucos son boos.

O saco redondo tanto leva como longo.

HG: O saco redondo, tanto leva como é longo.

BB: O saco redondo tanto leva como o longo.

LN: O saco redondo, tanto lleua como o longo.

O tu non queres ou tu non podes, ou tu non traes o leite nos foles.

HG: Ou ti non queres, ou ti non podes, ou ti non trayes ó leite nos foles.

BB: Ou tu non eres, ou tu non podes, ou tu non traes o leite nos foles.

LN: O tú non queres, o tún non podes, o tún non traès o leyte nos foles.

O tolo a monte, o cordo á o moiño.

HG: O tolo á o monte y ó cordo á o mohiño.

BB: O tolo ao monte, o cordo ao muiño.

LN: O tolo ó monte, o cordo ó moyño.

Pedra da igreja oro goteja.

HG: Pedra d'Igrexa, ouro gotexa.

BB: Pedra de igreja ouro goteja.

LN: Pedra de ygreja, oro goteja.

Por san Pedro da quadrela, sal á cóbrega da sua pedra.

HG: Por San Pedro da cuadrela, sal á cóbrega da sua pedra.

BB: Por San Pedro da Cuadrela sai a cobra de su a pedra.

LN: Por san Pedro da quadrela, say a cobra de súa pedra.

Por San Andres toma o porco por ó pe.

HG: Por San Andres, toma ó porco po-lo pé.

BB: Por Sant André toma o porco polo pé.

LN: Por sant André, toma o porco por, o pe.

Por marido reiña e por marido mesquiña.

HG: Por marido reiña, e por marido mezquiña.

BB: Por marido raíña e por marido mezquiña.

LN: Por marido reyña, e por marido mezquiña.

Quen en mayo non merenda cos mortos se encomenda.

HG: Quen en mayo non merenda, os mortos se encomenda.

BB: Quen en maio non merenda cos mortos se encomenda.

LN: Quem en Mayo no merenda, cos mortos se encomenda.

Quen jugata con ferro, jugata co demo.
(jugata traduce burlar).

HG: Quen xoga c'o ferro, xoga c'o demo.

BB: Quen iugata co ferro iugata co demo.

LN: Quem iugata co ferro, iugata co demo.

Quen tuber remoliño na testa, non irá conmigo á festa.

HG: Quen tuber remohiño na testa, non irá conmigo a festa.

BB: Quen tiver remuiño na testa non irá conmigo á festa.

LN: Quem tuuer remoliño na testa, non yrá comigo a a festa.

Quen sirve mozo, Muller e comun non sirve á ningun.

HG: Quen sirve mozo, muller e comun, non sirve á ningun.

Quen mata arbela mais sabe que ela.

HG: Quen mata á arbela, sabe mais qu'ela.

BB: Quen mata a arbela mais sabe que ela.

LN: Quen mata arbela, mays sabe quela.

Quen non te esforzo, fuge mas que corzo.

HG: Quen non ten esforzo, fuxe mais que corzo.

BB: Quen non ten esforzo fuge mais que corzo.

LN: Quen non te efforço, fuge más que corço.

Quen non ten quen mande levantese e ande.

HG: Quen non ten quen mande, levantese e ande.

BB: Quen non ten quen mande írgase e ande.

LN: Quen non ten que mande, yrga se e ande.

Quen ficer de min escarabello non farei del espello.

HG: Quen fiçer de min escarabello, non farei del espello.

BB: Quen fizer de min escarabello non farei del espello.

LN: Quen fizer de min escarauello, non farey del espello.

Quen con demo anda ó boi se lle esmouca.

(traduce descuerna).

HG: Quen c'o demo anda, o boi se lle esmanca.

BB: Quen con demo anda o boi se lle esmouca.

LN: Quen con demo anda, o boy se lle esmouca.

Quen perdeu e na achou co demo andou.

HG: Quen perdeu e n'achou, c'o demo andou.

BB: Quen perdeu e non achou co demo andou.

LN: Quem perdeu e no achou, co demo andou.

Quen mais non pode á as uñas acode.

HG: Quen mais non pode, cos dentes acode.

BB: Quen mais non pode ás uñas acode.

LN: Quen más no pode, a as vñas acode.

Quen ten co chore, cada día morre.

HG: Quen ten qu'o chore, cada día morre.

BB: Quen ten que o chore cada día morre.

LN: Quen ten co chore, cada día morre.

Quen se calará e pedras apañará tempo vinrra que as espargerá.

HG: Quen se calara e pedras apañara, tempo vendrá que'as esparxerá.

BB: Quen se calara e pedras apañara, tempo virá que as espargerá.

LN: Quen se calará, e pedras apañará, tempo vinrrá, que as espargerá.

[4 r.] **Refranes (Sobreira)**

Augoa por san Juan, leva viño e non deixo pan.

A besta pola cebada non he paga.

A boca que comeu allo, sempre cheira á el.

A cabra cò bizo, da co cornu no cu.

A dolor non fai boa cara.

A fartura empeza pola leña.

Alabado sexa quen dou ó rabo á cereixa y á carambuña á ameixa.

A loucura non ten cura.

A Madrigana, de todos los males sana, senon da morte que ten mala sorte.

Andando as nocellas perdín as ovellas, vou á miña que me arrinque as orellas. Miña nai nestaba na casa á noite virá y o cu pagará, se non for pola noite sera pola maña.

Ano dameixas, ano de queixas.

Arrengo o demo y a pasparriola y á muller que dorme fora que ven denoite e sin hora.

Arrenegote Satan coa folla do Piorno; eu quero coce lo pan, deixademe libre ó forno.

A ruin herba, logo medra.

A Segorella e boa herva.

[4 v.] As pascoas de Santisprito queiman coma torbisco.

As varas son boas pra ó gando.

Besta vella os toxos.

Bezou á vella os beldros e zuga os dedos.

Cada moucho manda no seu souto.

Cando ás sorreiras chían y os carballos zoan, sabe ben á broa.

Cando ó can quer á cadela ofrece moita farela.

Cando ó corbo canta y carballo zoa, virgen nosa Señora, case sabe á broa!

Cando o trigo esta louro val ó Mugil ouro.

Castaniñas á rillar, piollinos á medrar.

Como te chamas? Come pan e rilla castañas.

De peras é de mazas, meu corpiño que tal vas?

Descanto ha que che nabos mordo, nabizas coma elas nunca chas vin.

De tal terra tales nabos.

En abril espigas mil.

En canto vay e ven ó pao, descan (descansa?) o lombo.

En casa do home honrado pon ó mollo polo caño.

[5 r.] En casa do tolo, pon ó mollo polo toro.

En janeiro xa pon á abella ó pe no salgueiro.

En janeiro saben as berzas como é carneiro.

En outono caño e todo.

Fanforriña da Mariña, folla por debaixo e folla por encima.

Graigo á Graño, enche á galiña ó papiño.

Ora vela vay á raposa polo millo, ela no come pero vaino sacudindo.

Faneco rabelo, mordeume nun dedo, Figueiro figueiro.

Maraballadas do horto e todas las mulleres atadas nun biorto.

SOB: Maraballadas de horto e tódalas mulleres atadas nun biorto.

Mais che val fraco no mato, que non gordo na boca do rato.

Mais val comer pan davea, que non ir á arca allea.

Na esfarna vay á vendima.

SOB: Na esfarna vai a vendima.

Non hay sabado sin sol ni romeiro sin frol.

Non vexo touzo donde gaya lobo².

O cura das malas aveas, polas suas mide as alleas.

[5 v.] O que he bon labrador, bico e coton.

O que non sabe mañas non come castañas.

O que trata en liño ou cera nunca lle falta á cea.

Ouregos ouregos ou novos ou vellos; ou novos vellos, ouregos ouregos [¿os cregos?].

Pra quen he á figueira, senon pra quen esta á veira.

Sarradéla á boa herba, meu cabalo come dela.

Se queres ter ó home sao dalle ó Arbelao.

² G. Correas recolle *No veo mata donde lobo no salga* e *No veo mata donde lobo salga*. A explicación do primeiro é "Contra los que hallan dificultades en las cosas, o contra los que las ponen sin haberlas" e a do segundo "Quiere decir lo contrario del precedente [No veo mata donde lobo no salga], y que no veo en esa persona lo que me alabáis".

Ana Vidal Castiñeira

Se queres ver un home morto, dalle
verzas en agosto.

Tendela Ruda tendela sarja, tende la
herba da frecha na casa.

Vare e coton, viño á monton.

[6 r.] Pisar para fora andar qu'enamora.

Non sei nada, Rosa parida, Pepa
preñada.

Pascoas molladas, boas anadas.

Pascuas enxoiatas nin poucas nin moitas.

Os bestas da miña terra, pillan-á carne e
vânse con-ela.

Morreu un canonigo levouno o demonio,
os beneficiados pelejan como galos.

En (os de) santa Susana matan á besta ós
de (en) Conxo cómena fresca y os de
(en) Sar mandaron recado de que lles
gardasen á croca do rabo³.

Un pra que cales y outro pra que estales.

A outros llo chaman e mais non
s'asañan.

O Sil traz a agoa o Miño tem a nomeada.
(S. XVII).

O norte yó ladron, de mite busca ó
meson.

Hora meu meniño hora, sinon queres
calar chora.

Na semana de ramos lava os teus panos
que na semana mayor ou choberá ó
fará sol.

Mentras á moza quer una vez á vella
trés.

Alegradevos cucas que ahí ven San
Lucas.

³ En "Nuestro Folk -lore" (Almanaque gallego por Manuel Castro López. 1916. Buenos Aires) o propio Murguía non cita para nada o P. Sobreira e presenta estouta versión: En Santa Susana matan a besta, / En Sar, cónmena fresca, / Y en Conjo mandan recado / De que lle manden a croca do rabo.